FELICIA ŞERBAN

LITERE NEOLOGICE ŞI TENDINŢE DE VALORIFICARE A RESURSELOR SUGESTIVE

Ne vom referi, în cele ce urmează, la câteva dintre literele care au în comun faptul că se utilizează numai în scrierea unor neologisme, având adesea caracter internaţional, unele neadaptate limbii române, şi a numelor proprii (*k*, *q*, *w*, *x*, *y*) – mai în detaliu la *k* şi *q*.

Urmărind evoluţia limbii române la sfârşitul secolului al XX-lea şi începutul celui de al XXI-lea, remarcăm creşterea rapidă a numărului de cuvinte care conţin asemenea litere. Întrucât materialul la care ne referim era destinat redactării *Dicţionarului limbii române*, serie nouă, ne-a interesat în special prezenţa acestor litere la iniţială. Multe dintre aceste neologisme nu sunt înregistrate până acum în dicţionarele limbii române.

În ceea ce priveşte literele *k* şi *q*, oscilaţiile ortografiei au făcut ca o serie de cuvinte care se scriu cu litera *c*, conform normelor actuale (vezi DOOM[2]), să apară în unele surse ortografiate cu *k* sau cu *q*: *calende* < lat. *calendae*, fr. *calendes*[1] (*În felul acesta, s-ar amâna la kalendele greceşti punerea în practică a legii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 43, 2/1)[2]; *carat* < fr. *carat* (*Aur de 24 de karate.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 88); *cart* (nav.) < fr. *quart* (*Stă pe comandă, lângă ofiţerul de quart.* BART, S. M. 16); *cart* (automobilism) < engl., fr. *kart* (*La o competiţie auto,* [...] *i-a cerut un autograf, spunându-i că este campion de karturi şi îşi doreşte ca, într-o zi, să piloteze „săgeţile argintii”. Ibidem,* nr. 5 696); *carting* < engl., fr. *karting*[3] (*Sunt campion naţional la karting, am alergat şi la raliuri, însă fără rezultate spectaculoase. Ibidem,* nr. 5 689); *catharsis* < fr. *catharsis* (*Universul ficţiunii îl ajută imens pe autor,* [...] *are o putere de katharsis.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 15, 21/4; *Pornind de la clasica teză aristoteliană a katharsisului,* [...]

---

[1] Etimologia cuvintelor din acest paragraf este preluată, în majoritatea cazurilor, din DEX.

[2] Întrucât revista scoasă în 1928 de Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu şi Tudor Şoimaru se numea „Kalende”, tinerii adunaţi în jurul acestei reviste sunt numiţi „kalendişti” (*Cu instinctivul simţ de orientare al căutătorilor stelei polare, viitorii poeţi kalendişti... l-au dibuit fără greş, intrând sub cortul său de splendori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 20, 3/2).

[3] Cuvântul lipseşte din DEX, există însă în DCR.

DACOROMANIA, serie nouă, XIV, 2009, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 37–54

demonstrează că sentimentele de milă, compasiune ori dragoste pe care le creează lectura unui roman susţin înţelegerea structurilor de adâncime. Ibidem, 1998, nr. 9, 19/4); *chebap* < tc. *kebap* (*Bucătăria Islandei este grozavă: cap de oaie la grătar* [...] *şi balenă crudă, pe post de friptură sau kebab. Ibidem*, nr. 5 682); *chefir* < fr. *kefir*, *képhir (Toate produsele pe bază de lapte, precum iaurtul, kefirul sau caşcavalul, sunt bogate în calciu. Ibidem*, nr. 68); *cheloid* < fr. *chéloïde*, dar cuvântul a fost preluat şi în engleză, în forma *keloid*, etimon care ar trebui adăugat, după cum arată ortografierea lui în unele scrieri româneşti (*Keloidele se refac.* I. GHEŢIE, în NDU); *chioşc* < tc. *köşk* (*Acel kioşk de lemnărie* [...] *era aşezat pe o coastă surpată.* ODOBESCU, S. I, 138; *Senzaţie de kioşc de staţiune balneară,* [...] *lipseşte doar fanfara.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 17, 18/1); *cheratoză* < fr. *kératose* (*În general, după vârsta de 40 de ani, pot apărea pe piele keratoze. Ibidem*, nr. 5 721); *chietism* < fr. *quiétisme* (*Ar da orice să poată să se întoarcă în quietismul romantic al izolării*[4]); *chir* < ngr. *κύρ*[ιος] (*A tot băgat mâinile kir Ianulea în lada cu bani.* CARAGIALE, O. II, 230; *Kir Iani* [...] *s-a lăcomit.* TUDORAN, P. 294); *chitanţă* < fr. *quittance* (*Subsemnatul a trimis quitanţele legalizate.* EMINESCU, în MS. XI, nr. 1, 48); *cvartet* (muz.) < it. *quartetto*, fr. *quartette* (*Quartetul* [...] *din Italia concertează duminică.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 56; *Muzică de cea mai bună calitate* [...]: *şapte chitări, banjo, mandolină, cajon, contrabas, bass acustic, quartet de coarde şi pian. Ibidem*, nr. 5 728); *cvasi-* < lat., fr. *quasi* (*Prezenţa quasi-inutilă a unui percuţionist mai puţin inspirat n-a făcut decât să acuze absenţa basului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 2008, nr. 41; *Poporul n-a avut de ales între mai mulţi, ci să dea formă quasi-legală unei alegeri deja făcute*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 733); *scuar* < fr. *square* (*Squarul era pustiu.* BARBU, Ş. N. 537)[5].

Deşi termenul *caiac* (< fr. *kayak*) s-a încetăţenit cu această grafie (cf. şi *caic* < tc. *kayık*), mai recentul **kayáking** s.n. (< engl. *kayaking*), absent din dicţionarele noastre, este scris cu *k*: *Sunt grupuri care vin şi practică rafting (coborârea cu bărci gonflabile pe cursuri de apă – n.r.), kayaking, iau lecţii de autoapărare/ cultură şi educaţie fizică*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 587; se vede chiar conştiinţa diferenţierii ortografice: *Un nou sport extrem a fost lansat în România. Este vorba de snow kayakingul sau caiacul pe zăpadă. Ibidem*, nr. 5 464[6].

Dificil este şi cazul variantelor scrise cu *k*, atunci când cuvântul-titlu ar trebui să figureze la *C*, nefiind însă redactat acolo, precum *kétering*, care ar trebui trimis ca variantă la **cátering** 'serviciu de asigurare a mâncării (conservate prin frig) la bordul unei nave, al unei aeronave etc.' (DEXI[7]), provenit din engl. *cate-*

[4] Ion D. Sîrbu, *Adio, Europa!*. Ediţia a II-a, vol. I, Bucureşti, Editura Corint, 2006, p. 331.

[5] Cele mai multe atestări sunt excerptate din presa actuală, ediţiile online. Siglele sunt preluate din bibliografia DLR (serie nouă, tomul I, partea a 3-a, litera D). Mulţumesc colegilor de la Cluj-Napoca, Bucureşti şi Iaşi, care au contribuit la îmbogăţirea fişierului nostru.

[6] Majoritatea acestor cuvinte nu sunt redactate în DA; asemenea forme de scriere nu pot fi menţionate, conform tehnicii actuale, la literele *K* şi *Q*.

[7] *Dicţionarul explicativ ilustrat al limbii române*, Iaşi, Editura Arc & Gunivas, 2007.

ring, varianta reproducând pronunțarea din limba engleză, nu scrierea[8]. La fel pentru *kinescóp* s.n. (astăzi mai ales în forma *cinescop*; şi în sintagma *tub kinescop*, NDU) ‘tub catodic folosit pentru reproducerea imaginilor de televiziune pe un ecran fluorescent’ (< fr. *kinescope*, germ. *Kinescop*), cu varianta **cinescóp** (prin apropiere de cuvinte ca *cinemascop*, *cinematograf*), care ar trebui să devină cuvânt-titlu.

Unele cuvinte care se scriu azi cu *k* şi *q* au intrat în limba română încă din secolul al XIX-lea, chiar din perioada grafiei cu chirilice: *kaersutít* s.n. < fr. *kaersutite*, cu varianta *kaersutítă* s.f. (CANTUNIARI, L. M. 100); *kalmáric*, *-ă* adj. (SĂULESCU, HR. I, 216/7); *karaít* s.m. < fr. *caraïte*, engl. *karaite* (PROT.–POP, N. D.); *kedív* s.m. (EMINESCU, O. IX, 196); *kílo-*[1] < *kilo-* (ENC. ROM., COSTINESCU); *kilográm* s.n. < fr. *kilogramme* (*O mie de grame fac un kilogram.* HELIADE, A. 59/7, cf. POEN.–AAR.–HILL, V. II, 79²/28, I. IONESCU, V. 25, BREZOIANU, A. 15. [Aparatul] *permite de a prepara* [...] *mai multe kilograme de acid carbonic lichid.* MARIN, PR. I, 161/25, cf. PROT.–POP, N. D., COSTINESCU. *Nu veți ezita a cumpăra câteva kilograme de sare de lămâie.* CARAGIALE, O. V, 423, cf. DDRF. [Bucata de metal] *conține 14 kg aur şi 2 kg cupru.* CLIMESCU, A. 259, cf. ENC. ROM.); *kilográm-métru* s.m. < fr. *kilogrammètre* (*O muncă de 75 kilogrammetri într-o secundă.* EMINESCU, în NDU) şi *kilográmo-métru* s.m. (*Acest travaliu necesar pentru a ridica o greutate de un chilogram la o înălțime de un metru* [...] *se numeşte chilogramometru*. PONI, F. 159), pl. şi (n.) *kilográmo-métre*; *kilolítru* s.m. (BREZOIANU, A. 630, ENC. ROM., COSTINESCU. *Multiplii litrului cari se consideră tot ca unități de măsură sunt: decalitru* [...], *kilolitru*. CLIMESCU, A. 207), cu varianta *kilolitră* s.f. < fr. *kilolitre* (POEN.–AAR.–HILL, V. II, 79²/31); *kilométru* s.m. < fr. *kilomètre* (*O mie de metruri fac un kilometru.* HELIADE, A. 59/6, cf. POEN.–AAR.–HILL, V. II, 79²/34, BREZOIANU, A. 629, ELEM. ALG. 78, STAMATI, F. 183. *O adâncime de 130 kilometre.* BARASCH, I. N. 87/6. *La lungimea acestor linii se mai adaugă 10 la sută pentru liniile de garaj, în total o lungime de 908 kilometre.* GHICA, S. 451, cf. PROT.–POP, N. D., COSTINESCU. *Se introduce la o rețea veche de cale ferată un număr de kilometri noi*. MAIORESCU, D. IV, 381), pl. şi (învechit, n.) *kilometre*; *kírschwasser* s.n. < germ. *Kirschwasser* (POEN.–AAR.–HILL, V. II, 80¹/13); *quadrígiu* s.n. (învechit, rar) < fr. *quadrige* (*Nechează iapa nebună, Ce chiar la quadrigiu s-o-nhami e bună.* OLLĂNESCU, H. O. 160); *quaker*, *-ă* s.m. şi f. < fr. *quaker*, engl. *Quaker* (POEN.–AAR.–HILL, V. II, 405²/13, STAMATI, V. 574); *quólibet* < fr. *quolibet*, lat. *quolibet* (STAMATI, V. 575, în varianta *quódlibet*); *quotiént* s.n. < fr. *quotient*, lat. *quotiens*, *-tis* (STAMATI, V. 575. *Cuoțientul întreg al diviziunei.* CULIANU, A. 41. *Dacă împărțim suma temperaturilor căpătate prin numărul observațiunilor, coțientul se numeşte temperatura medie a zilei.* PONI, F. 171), cu variantele învechite *coțiént*, *cuoțiént*, *cvoțiént* (STAMATI, V. 575).

Scrierea cuvintelor intrate în limba română de mai mult timp din turcă, greacă, maghiară, rusă a fost normată în general cu litera *c*, de asemenea a unor

---

[8] La reluarea DLR de la *A* la *J*, s-ar putea decide trimiterea unor astfel de variante la viitoarele volume din seria nouă: **kétering** s.n. v. **catering**.

împrumuturi din franceză şi engleză, spre deosebire de împrumuturile recente şi derivatele lor, precum: *bikini*, *broker*, *brokeraj*, *folk*, *folkist*, *marketing*; se scriu însă cu *k* majoritatea celor provenite din germană: *kalipatron*, *karling*, *kieselgur*, *kronprinz*, *walkirie*[9]. Termenii care au la origine nume proprii care conţin un *k*, precum şi derivatele acestora, se scriu cu *k*: *başkir*, *franklin*, *dostoievskian*, *irakian*, *kalmâk*, *kampuchian*, *kirghiz*, *kittsian*, *kremlinolog*, *kremlinologist*, *lamarckism*, *lamarckist*, *neokantian*, *neokantianism*, *pakistanez*, *parkinsonism*, *puşkinian*, *shakespearian*, *turkmen*; de asemenea, termeni care se referă la popoare nordice ori din Asia şi Africa: *afrikaans*, *akân*, *viking*; la fel se ortografiază împrumuturile din japoneză, chineză (prin intermediul unei limbi europene), precum *ikebana*, *mikado*, *sake*, sau din ebraică: *yom kippur*[10].

Sunt însă şi cazuri mai dificile, de ezitări. Întrucât *cart* şi *carting* sunt înregistrate în DOOM^2 la litera *C*, deşi etimonul (fr.) se scrie cu *k*, tot aici ar trebui lucrat şi cuvântul neînregistrat în dicţionare **cartodróm** s.n., scris *kartodrom*, dar compus din *cart* (< fr. *kart*, engl. *kart*) + [aero]*drom*, (sport) 'pistă amenajată pentru carting': *S-a oferit să-i construiască un kartodrom.* RL 2006, 27 febr. *Nu pierzi prilejul să te antrenezi pe kartodromul „Selena Motor Sport". Ibidem*, 30 nov. De asemenea, cuvinte precum *cheratină* şi altele de aceeaşi provenienţă sunt înregistrate în DOOM^2 la litera *C*, deci ar trebui să figureze, conform aceluiaşi raţionament, la litera *C* şi alte cuvinte, precum: **cheratocón** s.n. (med.) 'deformare a corneei care ia forma unui vârf de con', cu varianta *cheratocónus*, scris *keratoconus* (< engl. *keratoconus*, fr. *kératocône*): *Defectul de refracţie produs de keratoconus nu poate fi corectat prin lentile de ochelari.* ABC SĂN.; **cheratotomíe** s.f. (< fr. *kératotomie*), neînregistrat în dicţionare, scris *keratotomie* (med.) 'incizie a corneei pentru a obţine focalizarea normală a imaginilor pe retină': *Cazurile mai complicate necesită intervenţii chirurgicale, cum ar fi keratotomia.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 715; **cheratoscóp** s.n. (< fr. *kératoscope*), scris *keratoscop*, (fiz.) 'aparat care serveşte la observarea astigmatismului vizual' (NICA, L. VAM. 137, LTR^2, DN). Poate **krakowiák** s.n. 'numele unui dans popular polonez; melodie după care se execută acest dans' (din pol. *krakowiák*), care nu figurează în DOOM^2 (cf. D. MUZ., L. ROM. 1980, 355), ar trebui scris în titlu *cracoviac*, după modelul numelui propriu Cracovia (cf. DEXI).

În schimb **koblenzian**, **-ă** (geol.) s.n. 'al treilea etaj al devonianului inferior', adj. 'care aparţine koblenzianului, specific koblenzianului; care se referă la koblenzian', provenit din fr. *coblentzien*, s-a fixat în forma cu *k*, după n. pr. *Koblenz*.

În DOOM^2 se recomandă scrierea cu *k* pentru **kinetoterapeút**, **-ă** s.m. şi f. (< fr. *kinésithérapeute*) 'specialist în kinetoterapie' (*Mai sunt disponibile joburi pentru* [...] *kinetoterapeut*. RL 2007, nr. 5 401) şi pentru **kinetoterapie** s.f. (< fr. *kinetothérapie*) (med.) 'ansamblu de tratamente pentru redarea funcţiei unor părţi

[9] Conform ultimei ediţii a *Dicţionarului ortografic* (DOOM^2).

[10] Cf. DLR, serie nouă, tomul XIII, partea a 3-a, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

ale corpului la persoanele accidentate sau bolnave, prin mobilizare' (*Spitalul de recuperare mai oferă kinetoterapie, drenaj limfatic sau electrostimulare*. ADEVĂRUL, 2009, nr. 5 744. *Medicul specialist va recomanda kinetoterapie*. RL 2007, nr. 5 299. *Spitalul este dotat cu aparatură de ultimă generație, unitatea de elită fiind Clinica de recuperare medicală, balneologie, fizioterapie şi kinetoterapie*. *Ibidem*, 2008, nr. 5 576). În consecință, şi celelalte cuvinte din aceeaşi familie în franceză, care au legătură etimologică cu gr. *κίνησις* 'mişcare' ar trebui scrise tot cu *k* şi nu cu *ch* (cum figurează în DEXI, lucrare din 2007, deci ulterioară DOOM-ului din 2005, dar nu şi în MDA, tomul editat în 2003). Pe de altă parte, în DOOM^2 sunt scrise cu *ch* cuvinte precum *chinestézic*, *-ă* adj. (< fr. *kinesthésique*), *chinestezíe* s.f. (< fr. *kinesthésie*); de asemenea, cu *ch* sunt scrise în DEXI, dar cu *k* în MDA, lipsind din DOOM^2: *chinézic*, *-ă* adj. (< fr. *kinésique*), *chineziologíe* s.f. (< fr. *kinésiologie*), *chineziterapeút*, *-ă* s.m. şi f. (< fr. *kinésithérapeute*), *chineziterapíe* s.f. (< fr. *kinésithérapie*); lipsesc atât din DOOM^2, cât şi din MDA cuvintele existente în DEXI: *chineto-*, *chinezi-* (< fr. *kinét(o)-*, *kinési-*), *chinezifobíe* s.f. (< fr. *kinésiphobie*).

În cele ce urmează, prezentăm unele completări la atestările unor cuvinte cu *k* sau *q* la inițială, sensuri şi valori ale acestora care nu sunt înregistrate în dicționare, precum şi cuvinte absente din dicționarele româneşti.

Sensuri şi valori neînregistrate în dicționare, completări la atestarea şi stabilirea etimologiei unor cuvinte:

kabíl, -ă s.m. şi f. (la m. pl.) 'populație berberă din regiunile muntoase ale Algeriei; (la sg.) persoană care face parte din această populație'. (Atribuind calitatea ca un adjectiv: *Între 1852 şi 1939 aici se aduceau deținuții de drept comun şi criminalii, iar în coloniile Noua Caledonie şi Melanezia* [...] *ajungeau deținuții politici, comunarzii, rebelii kabili etc.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 46.) Scris şi *kabyl*[11].

kabúki s.n. 'gen de teatru tradițional japonez, în care dialogurile alternează cu părți psalmodiate sau cântate şi cu balet' (*Teatrul kabuki*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 15, 16/1; *În premieră, în România, se va juca spectacolul de kabuki, conceput de cea mai importantă companie de teatru clasic japonez*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 558). Atribuind calitatea ca un adjectiv: *Teatrul kabuki este privit în „atmosferă şi formă”* [...] *şi totul se combină cu rezumarea diferitelor poveşti dramatice, cu diferitele caractere care evoluează pe scena japoneză*. RL 2005, nr. 4 753).

kafkián, **-ă** adj. 'care aminteşte de absurdul şi atmosfera apăsătoare din romanele lui Franz Kafka'. Adverbial: *Cum am fost întotdeauna un timid şi Legea cu multiplele ei porți inaccesibile m-a timorat aproape kafkian, n-am îndrăznit nici acum să articulez vreun cuvânt.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 15, 3/1;

[11] Cf. Lucia Wald, Elena Slave, *Ce limbi se vorbesc pe glob*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1968, p. 200.

S-a metamorfozat kafkian dintr-un arbitru, neutru prin definiţie, în jucător. RL 2008, nr. 5 447.

káiten s.n. (Mil.) 'sabie scurtă care era folosită de femeile samurai' (*Femeile samurai erau antrenate să lupte cu kaiten, o sabie scurtă şi mai uşor de mânuit decât cea folosită de bărbaţi*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 58).

káizer s.m. 'denumire dată împăraţilor Sfântului Imperiu de Naţiune Germană şi apoi împăraţilor Germaniei; persoană care purta acest titlu', scris şi *kaizăr* (*Noi am păcălit împărăţii, am tras în piept regi şi kaizări.*[12]).

kakí adj., s.n. '(de) culoare galben-cafenie cu nuanţe verzui'. Prin extensiune de sens, 'îmbrăcăminte, uniformă de culoare kaki': *Au mai apărut şi doi bărbaţi îmbrăcaţi în kaki*. RL 2006, nr. 4 928. *La paradă au participat şi militarii* [...] *supranumiţi şi „marinarii în kaki”*. *Ibidem*, nr. 5 001.

kalogathía s.f. (Filos.) 'termen care desemnează, în filosofia greacă antică, idealul armonizării virtuţilor morale cu frumuseţea fizică' ([Asiei] *nu-i pasă* [...] *de valori sau kalokagathie*[13]).

kamikáze s.m. 'pilot (japonez) voluntar care se sacrifică într-o acţiune de luptă, fiind trimis la moarte sigură cu un avion încărcat cu explozibil, pentru a lovi o ţintă' (*Atentatele de la 11 septembrie 2001 din SUA au fost pregătite* [...] *de o celulă condusă de unul din kamikaze.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 663); (p. e x t.) 'persoană care se sacrifică pentru o cauză, într-o acţiune temerară; sinucigaş' (*Dacă bomba tot era menită* [...] *unui atentator de tip kamikadze, de ce n-a purtat-o acesta chiar asupra sa?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 19, 24/4; *O maşină-capcană a fost detonată de un kamikaze lângă zidurile ambasadei daneze*. RL 2008, nr. 5 546). Folosit nearticulat: *Kamikaze conducea un camion plin cu combustibil şi l-a condus direct în bariera metalică de securitate, la zece metri de clădire.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 522). Atribuind calitatea ca un adjectiv: *Un terorist kamikaze s-a aruncat ieri în aer*. RL 2007, nr. 5 164; *Atacatorul kamikaze a detonat încărcătura explozibilă.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 674). În sens figurat: *E greu de crezut că aceşti trei kamikadze ai învăţământului autohton şi-au riscat de capul lor cariera şi libertatea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 29, 24/4; *A decis să trimită pe cel de-al doilea sputnic un câine. Era clar că acesta va fi un „kamikaze”: la acea dată, capsulele cosmice nu aveau cum să revină pe Pământ*. RL 2007, nr. 5 374; *O privire de ansamblu asupra opoziţiei ar convinge numai un kamikaze să se avânte într-o luptă cu proprietarul trustului.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 702; atribuind calitatea ca un adjectiv: *Un regizor kamikaze, predispus oricând la eşecuri, dar capabil mereu să surprindă şi să se reinventeze cu fiecare spectacol. Ibidem*, nr. 5 742). Adjectival 'care aparţine unui kamikaze; de kamikaze': *A fost blocat în cabina unui camion cuprins de flăcări după un atac kamikaze cu bombe*. RL 2007, nr. 5 313; *Guvernatorul unei provincii din centrul Afganistanului a scăpat ca prin urechile acului de un atac kamikaze, ce urma să fie comis de un copil şi o femeie.*

[12] I. D. Sîrbu, *op. cit.*, I, p. 414.

[13] *Ibidem*, II, p. 298.

ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 603; figurat: *Cvartetul are forță; este forța cea de pe urmă, forța ultimei bucurii kamikaze*. RL 2008, nr. 5 473.

kápo s.m. 'deținut cu funcție de comandă, în lagărele naziste' (*Lagărele de muncă* [...] *erau conduse de trei polonezi, doi ucraineni și un algerian care se adresau unul altuia cu apelativul „kapo", utilizat în lagărele naziste*. RL 2007, nr. 5 287; *Îl comparase, în plenul Parlamentului European, pe liderul grupului socialist* [...] *cu un kapo* [...], *respectiv cu un gardian nazist al lagărelor de concentrare*. RL 2008, nr. 5 527); este utilizat și în sens figurat: *Faptul că* [...] *l-a numit în glumă „kapo" pe eurodeputatul socialist* [...] *este încă sursă de scandal, la cinci ani de la acel incident nefericit*. *Ibidem*, nr. 5 509).

kapút adj. invar. 'terminat, sfârșit; distrus', pe care îl întâlnim adesea cu valoare de interjecție predicativă (*Odată ce ajungem în fața Operei și ne întâlnim cu ceilalți, kaput! O să fie o noapte grea.* BARBU, Ș. N. 516; *Un învins, kaput* [...] *nu-și poate vârî la cutie adversarul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 32, 18/2; *Asocierea în participațiune (deci... kaput licitație!) ar viza un teren din centrul orașului*. RL 2005, nr. 4 721).

karaóke subst. invar. 'manieră de divertisment muzical, individual sau colectiv, care constă în a cânta pe un fond muzical înregistrat' (*Mai avem parte de samba,* [...] *karaoke, bowling, biliard*. RL 2007, nr. 5 295; *Concursurile de karaoke, tombolele, concertele cu artiști îndrăgiți sunt nelipsite din programul de distracție.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 735). Adverbial: *Un bonus* [...] *pentru cei care vor să încerce să cânte karaoke. Ibidem*, nr. 5 460.

karáte s.n. 'formă străveche de luptă fără arme, apărută în China și Japonia, la care se folosesc numai mâinile și picioarele, și care se bazează pe știința concentrării și a loviturilor decisive în punctele vitale ale corpului, având o eficacitate rapidă de apărare și de contraatac; disciplină sportivă în care se aplică această metodă', se utilizează și în sens figurat: *Niște personaje stridente,* [...] *caricaturi nefericite a căror singură îndeletnicire este un nesfârșit joc de karate verbal.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 11, 15/1; *Confruntarea* [...] *din ultimele săptămâni s-a transformat, dintr-o „partidă de karate politic", într-o „luptă fără reguli".* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 466.

karité s.m. (Bot.) 'arbore din Africa ecuatorială, din ale cărui semințe se extrage o substanță grasă, comestibilă, întrebuințată și în cosmetică; arbore de unt (*Butyrospermum parkii*)' (*Produsele obținute din extracte de plante: gutuie, karite, șofran,* [...] *alună, ricin, hamei, soia, susan,* [...] *favorizează creșterea părului.* RL 2008, nr. 5 517). Adăugăm și sintagma: *Unt de karite* = produs cosmetic care conține substanța extrasă din semințele de karite (*Aceste produse de tratare a pielii* [...] *conțin unt de karite, cu efect de hidratare și de catifelare a pielii.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 668).

kaúri s.m. invar. (Bot.) 'nume dat unor specii de arbori (*Agathis*)' (*Masa* [...] *este realizată din lemn de kauri și are certificat de autenticitate, care îi garantează vârsta*. RL 2007, nr. 5 119).

káva s.f. (Bot.) 'plantă exotică din familia piperaceelor, cu rădăcina plăcut mirositoare şi gust acru, şi care creşte în numeroase insule polineziene (*Piper methysticum*)' (*Într-o naraţiune,*[...] *vorbeşte despre arta împletitului de rogojini la femei, despre planta kava din care se face o băutură drog.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 732).

kazoo s.n. (Muz.) 'instrument rudimentar folosit de negrii din America de Nord, format dintr-un tub închis la capăt de o membrană care vibrează odată cu emisia vocală' (*„Arsenalul" instrumentelor grupului este unul exotic, pentru că reuneşte fluierul românesc, tilinca* [...], *kazoo – instrument aerofon american*. RL 2007, nr. 5 178).

kevlár s.n. 'material compozit foarte uşor, foarte rezistent la şoc şi la coroziune, neinflamabil, care nu permite propagarea fisurilor şi amortizează vibraţiile, folosit mai ales în aeronautică'. Atribuind calitatea ca un adjectiv: *A declarat că materialul de protecţie kevlar,* [...] *laserul, toate acestea îşi au „rădăcinile" în tehnologia studiată de pe nava prăbuşită la Roswell*. *Ibidem*, nr. 60.

keyboard s.n. 'claviatură; tastatură' (*Tehnologiile* [...] *de management al bateriei permit o durată a bateriei de până la 6 luni atât pentru maus, cât şi pentru keyboard*. RL 2006, nr. 4 813). Adăugăm şi sensul: (muz.) 'instrument muzical electronic cu claviatură' (*Pian, keyboard*, [...] *chitară*. RL 2007, nr. 5 361; *Publicul a fost invitat* [...] *să se joace cu keyboardul, deci să compună el însuşi muzică*. *Ibidem*, nr. 5 287).

kha subst. invar. 'populaţie care locuieşte pe teritoriul Laosului; persoană care face parte din această populaţie' (DER III, p. 66); adj. invar. 'care aparţine populaţiei kha, specific populaţiei kha' (*În antichitate, teritoriul Laosului a fost populat succesiv de triburile kha şi de triburile lao*. *Ibidem*). Împrumutat din fr. *kha*.

kibbútz s.n. 'exploataţie agricolă din Israel, care funcţionează într-un regim comunitar', prin extensiune de sens: *Pot să-mi cer de pe acum repartizarea la un chibuţ nerentabil din Transilvania*[14].

kierkegaardián, -ă adj. 'care aparţine (filozofiei) lui Kierkegaard; referitor la (filozofia) lui Kierkegaard' (*A confirmat pe deplin* [...] *exegeza kierkegaardiană*. STEINHARDT, J. 172. *Luându-şi drept sprijin filosofic disperarea cioraniană şi kierkegaardiană* [...], *merge spre rădăcinile răului existenţial.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1995, nr. 39, 5/1).

kikúyu subst. 'populaţie de limbă bantu, majoritară în Kenya, şi care se ocupă cu agricultura şi cu creşterea animalelor'. Atribuind calitatea ca un adjectiv: *Secta* [...] *este compusă în principal din tineri şomeri proveniţi din comunitatea kikuyu, principala etnie din Kenya.* RL 2005, nr. 4 777.

kil s.n. (popular; denumirea obiectului măsurat se introduce, de obicei, prin prep. „de") 'kilogram' (*Mi-am mai amintit de Octav, subţire, palid, slăbit de la 80 la 40 de kile şi ceva.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 6, 18/3. *Două gâşte şi un kil de caras*. RL 2006, nr. 5 074). Denumirea materiei măsurate este subînţeleasă: *De acolo n-am să pot să-i cumpăr tot cu o sută de mii pe kil*. *Ibidem*, 2007, nr. 5 129; cu sensul de 'litru':

[14] *Ibidem*, I, p. 39.

Până pe la prânz îmi făceam treaba şi după aia pân' la 4 mai beam o juma' de kil. Ibidem, nr. 5 235.

kíller s.m. 'ucigaş (plătit)', figurat: *Nu se poate să-l faci* [...] *killer şi să vrei să construieşti în condiţii normale un dialog*. RL 2006, nr. 5 097.

kilocaloríe s.f. 'unitate de măsură pentru energia termică, egală cu o mie de calorii'. Adăugăm la sensul specializat: 'unitate de măsură care indică valoarea energetică a unui aliment, egală cu o mie de calorii': *O sută de grame de ciocolată conţine 500 de kilocalorii, adică un sfert din necesarul caloric zilnic al unui adult sănătos*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 721.

kilográm s.n. (sens curent; denumirea obiectului măsurat se introduce, de obicei, prin prep. „de") 'unitate de măsură pentru greutate egală cu o mie de grame'; precedat de prep. „la", exprimă evaluarea cantitativă măsurată în kilograme, construcţie care se foloseşte şi figurat (depreciativ): *Una dintre cele mai mari greşeli* [...] *este acordarea premiilor „la kilogram". Ibidem*, 1997, nr. 16, 7/1. *Practică o literatură* [...] *plină de „înţelepciune", parabole gnomice şi metafizică la (kilo)gram.* RL 2007, nr. 5 201. Altă utilizare figurată, la pl.: *A scrie kilograme de foiletoane într-o revistă e sortit, din start, efemerului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1995, nr. 40, 11/2. Prin extensiune de sens: *În ziua nunţii îl felicit cu o directă* [...], *de nu se mai scoală unsprezece secunde de la pământ. Şi-i dau şi una de cincizeci şi trei de kilograme, sub centură. N-au decât să mă descalifice.* POPA, T. 126. Expr. *A lua kilograme* = a se îngrăşa; a lua în greutate. *În cele trei săptămâni cât a stat în România la mama acasă,* [...] *a luat serios kilograme.* ADEVĂRUL, 2007, nr. 5 416.

kilolítru s.m. 'unitate de măsură pentru capacităţi, egală cu o mie de litri': POEN.–AAR.–HILL, V. II, $79^2/31$ – prima atestare, cf. TDRG[3], în varianta învechită *kilolítră* s.f.

kilométru s.m. (denumirea obiectului măsurat se introduce, de obicei, prin prep. „de") 'unitate de măsură pentru lungime egală cu o mie de metri'. Utilizat figurat: *Zidul înconjoară grădina cu tăcerea kilometrilor.* BACOVIA, O. 205. Prin exagerare; la pl.: *Trebuia, cu alte cuvinte, să dea kilometrilor de gri măcar câteva accente de culoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 46, 16/3. Mai adăugăm sintagma: *Kilometrul zero* = a) locul de unde începe măsurarea distanţei în kilometri. *Să mă întorc la hartă, la numele şi renumele bucureştene, la kilometrul zero al Capitalei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 21, 3/4; b) punctul iniţial, locul sau momentul de origine. *Momentul istoric al reprimării însemnând, încă o dată, kilometrul zero al idealurilor noastre. Ibidem*, nr. 21, 10/2. *Evident,* [...] *porneşte de la kilometrul zero al fărădelegii comise prin ocultare – dorinţa oricărui călău de a şterge urmele ce duc la el. Ibidem*, nr. 29, 11/1.

kinó s.n. 'produs astringent, obţinut prin evaporarea sucului scurs din scoarţa unor arbori, al cărui component principal este o răşină şi care este întrebuinţat în farmacologie': POEN.–AAR.–HILL, V. II, $80^1/7$ – prima atestare.

kitsch s.n. (Estetică) 'creaţie care promovează prostul gust (prin materiale stridente şi prin substituiri tehnice), caracterizată prin platitudine, imitaţie superfi-

cială a operelor de artă şi a elementelor folclorice, prin lipsă de originalitate şi de profunzime, prin pervertirea cerinţelor estetice; degradare, în sensul manierismului, a unei opere de artă, în funcţie de cerinţele unor destinatari mai puţin cultivaţi, şi care se manifestă prin reproducerea pe scară industrială a unor opere artistice, pentru a fi valorificate în scopuri comerciale', folosit şi figurat: *Iată o mixtură dezgustătoare, un kitsch moral fără termen de comparaţie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1995, nr. 45, 3/2; kitsch-ul devine un simbol, o trăsătură specifică unei lumi degradate: *Faptul că se poate trăi în afara gravitaţiei* [...] *mi se pare o surpriză tehnică minoră în raport cu miracolul unei lumi bazate pe minciună, kitsch, incompetenţă, spionaj şi frică*[15]. Atribuind calitatea ca un adjectiv: *Admiră prosteşte urbanistica grandomană şi kitsch a epocii trecute.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1995, nr. 47, 1/2. *Nu este decât o carcasă goală* [...], *o odă kitsch dedicată imposturii*. RL 2008, nr. 5 552. Comparat ca un adjectiv: *Ştiu, e foarte kitsch*. RL 2007, nr. 5 327. *Pare normal ca partea* [...] *să fie mai naivă şi mai kitsch*. *Ibidem*, 2008, nr. 5 507. Prin extensiune de sens, despre destinatarul unei creaţii de acest fel: *Datorită alterării gustului estetic în condiţiile industrializării* [...], *apare şi un public kitsch.* D. ES. 198. Mai adăugăm, la sensul 'obiect de proastă calitate, lipsit de valoare estetică, de bun gust' (atribuind calitatea ca un adjectiv): *Povesteşte* [...] *cum a luat sfârşit dragostea lui* [...] *din cauza unui cadou kitsch.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1996, nr. 38, 7/4. *A distrus vestigii din epoca bronzului ca să instaleze o cruce kitsch cu neon*. RL 2007, nr. 5 360. *Obiectele kitsch sunt încă prezente în număr mare*. *Ibidem*, nr. 5 332.

knóckout s.n. (Sport) 'scoatere din luptă a unui boxer, care, în urma unei lovituri primite regulamentar din partea adversarului, nu poate relua lupta în zece secunde; victorie obţinută astfel', se utilizează şi în sens figurat: *Revenindu-şi cu greu din K.O.-urile suferite în competiţia pentru primul val NATO şi acceptarea în Uniunea Europeană, conducerea României nu înţelege încă diferenţa dintre declaraţiile curtenitoare* [...] *şi realităţile foarte dure ale proceselor de integrare în structuri la care năzuieşte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 48, 11/3. *Consideră această decizie o luptă pierdută prin knock-out în faţa forţelor teroriste*. RL 2008, nr. 5 421. Expr. *A face* (pe cineva) *knockout* este cunoscută mai ales cu sensul din sport 'a lăsa pe cineva inconştient în urma unei lovituri'; adăugăm la acesta 'a învinge categoric (într-o luptă, într-o competiţie)': *La Stănileşti, cronicarul* [...] *a fost martor când Petru cel Mare a fost făcut knock out.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 49, 4/4. *Un apărător* [...] *i-a făcut K.O. în cinci minute pe clujeni, marcând două goluri.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 688. Mai adăugăm un sens din domeniul medicinei: 'tehnologie de neutralizare a unor gene': *Cercetările lor au permis neutralizarea unor gene, tehnică denumită „knock-out"*. RL 2007, nr. 5 352.

kohól s.m. 'sulfură de antimoniu folosită de orientali ca fard pentru ochi şi în scop profilactic, împotriva oftalmiilor'. Se foloseşte (catalog de produse cosmetice), în varianta *khol*, şi în sintagma: *creion khol* = creion cu care se aplică un fard pentru conturul ochilor.

[15] *Ibidem*.

krugerránd s.m. 'unitate monetară în Africa de Sud; monedă echivalentă cu o liră sterlină'; cuvântul apare în DCR cu forma *krugelránd*, după ziarul „România liberă”, 1975: *Au fost găsiți* [...] *1 500 de „krugelranzi”, monede sudafricane a[l] căror import este interzis de legile engleze*. Provine, probabil, din engl. *krugerrand*, deci forma corectă ar fi *krugerrand*, identică cu a etimonului.

kung-fú s.n. invar. 'gen de luptă care cunoaşte o varietate de stiluri, caracterizată prin mişcări asemănătoare celor de karate care provin din gimnastica terapeutică a chinezilor'; p. g e n e r. (impropriu) 'denumire dată artelor marțiale chinezeşti'. Atribuind calitatea ca un adjectiv: *Artistul coordonează imaginile cu figuri politice sau scene din filme kung-fu*. RL 2007, nr. 5 187. *Spectaculoasele cascadorii şi coregrafia confruntărilor kung-fu* [...] *au însă, spre deosebire de alte filme, o bază dramaturgică serioasă*. *Ibidem*, nr. 5 392.

kurgán s.n. (Geogr.) 'movilă înălțată deasupra unui mormânt străvechi; gorgan': *Este vorba de corpul unui războinic scit, descoperit* [...] *într-un mormânt tip „tumulus”(„movilă”), care poartă denumirea de „kurgan”*. RL 2006, nr. 5 009. În LTR[2] figurează în varianta *kurkáne*.

qi subst. 'concept fundamental folosit în medicina tradițională chineză, legat de concepția existenței în univers a unei energii fundamentale, bipolare (principiul masculin şi cel feminin), care se combină în diferite forme, inclusiv la nivelul ființei umane' se utilizează mai ales atribuind calitatea ca un adjectiv: [Acest masaj] *diferă de tehnicile de masaj occidentale, în special datorită conceptului energetic pe care se bazează, şi anume forța vitală qi*. RL 2008, nr. 5 634. *Potrivit medicinei tradiționale chineze, corpul omenesc este străbătut de energia vitală qi printr-o serie de meridiane energetice.* ADEVĂRUL, 2009, nr. 5 753.

qigong s.n. 'complex de tehnici tradiționale chineze folosite pentru păstrarea energiei vitale', scris şi *qi gong*: *Tehnici de concentrare, relaxare şi gestionare a stresului: morfopsihologie,* [...] *qi gong*. RL 2008, nr. 5 526; (atribuind calitatea ca un adjectiv): *Specialist în medicina tradițională chineză şi maestru internațional qigong*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 571.

quaker, **-ă** s.m. şi f. 'membru al unei secte religioase pacifiste şi austere, fondată în Anglia la mijlocul secolului al XVII-lea, ca reacție la ritualismul şi conformismul Bisericii Anglicane, şi care s-a extins şi în Statele Unite ale Americii', atribuind calitatea ca un adjectiv: *Vedeta licitației a fost* [...] *ultima pictură realizată, în 1849, de artistul quaker Edward Hicks*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 534.

quarc s.n. (Fiz.) 'particulă elementară ipotetică, încă neidentificată, cu sarcina electrică fracționară ⅓ sau ⅔ din cea a atomului, considerată printre ultimele componente ale materiei' pentru care întâlnim şi pl. m. *quarci*: *Avea temeinice cunoştințe în* [...] *domeniul ştiințific, fizica recentă îndeosebi, încât vorbea cu dezinvoltură de cuante, quarci, neutrino şi determinanți nerezolvați.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 32, 12/3.

quéchua adj. invar. 'care aparține populației quechua, care este specific populației quechua' (< sp. *quechua*): [Cuvântul] *înseamnă zăpadă în limba quechua – limba vorbită de legendarii incaşi.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 67. *Un oraş*

important cu peste un milion de locuitori, în care majoritatea populației provine din comunitățile indigene aymara și quechua. ADEVĂRUL, 2009, nr. 5 755; forma *quíchua* (ENC. ROM.) este influențată de fr. *quichua*.

Cuvinte neînregistrate în dicționarele explicative actuale ale limbii române[16]:

kaizerián, -ă adj. (neobişnuit) 'care aparține kaizerului; asemănător cu al kaizerului': *Colonelul își ciupeşte mustața „kaiseriană".* CAMIL PETRESCU, U. N. 303. Derivat de la *kaiser* cu suf. *-ian*.

kaláşnikov s.n. (Mil.) 'puşcă-mitralieră de fabricație rusească'. Atribuind calitatea ca un adjectiv: *A deschis focul cu un pistol-mitralieră kalaşnikov.* RL 2005, nr. 4 788; *În afară de cele 15 tone de țigări, acolo au mai fost confiscate cel puțin 30 de arme semiautomate kalaşnikov.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 696. Fig.: *Este inadmisibil să transformi Consiliul* [...] *într-un kalaşnikov politic, într-un instrument de răzbunare personală.* RL 2005, nr. 4 635; pl.: *kalaşnicovuri* și (familiar) *kalaşnikoave* (ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 46, 2/1). Din rus. *калашников*.

kalisalpétru s.n. (învechit, rar) 'azotat (natural) de potasiu; salpetru': NICA, L. VAM. 137. Din germ. *Kalisapeter.*

kalkspát s.n. (învechit, rar) 'calcit': *Kalkspat brut, spălat, măcinat, pastă.* NICA, L. VAM. 137. Din germ. *Kalkspat*.

kalmáric, -ă adj. (rar) 'care aparține oraşului suedez Kalmar; de la Kalmar': *De când prin unia convenției kalmarice se încorporă cu Danimarca, remasă unită cu dânsa.* SĂULESCU, HR. I, 216/7. Derivat de la n. pr. *Kalmar* cu suf. *-ic*.

kamasútra s.f. 'culegere indiană de sfaturi asupra practicii sexuale': *A sfârşit în tatonări verbale a multor poziții din kama sutra, pedepsind în cheie erotică vina întregii națiuni americane.* RL 2006, nr. 5 018. Fig.: *Dă cu actualul primar al Iaşiului de pământ, trecându-l prin toată kamasutra politică.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 504. Din fr. *kamasoutra*.

kármic, -ă adj. 'care provine de la karma; de karma': *Terapia karmică este îndreptată spre interacțiunea cu propria karma.* RL 2006, nr. 5 029; *Ce personaje din joc pot să ți se alăture pentru a te ajuta* [...], *în funcție de nivelul tău karmic.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 82; *Similitudinile dintre rolurile de mamă din cele două filme te duc cu gândul la o legătură „karmică". Ibidem*, nr. 5 737. Din fr. *karmique*.

kathakáli s.n. 'teatru dansant din sudul Indiei': *Ne-am inspirat din kathakali atât pentru „Noaptea regilor", cât şi pentru „Henric al IV-lea", în special pentru bătălii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 13, 16/3. Din engl. *kathakali*, fr. *kathakali*.

katiúşă s.f. (Mil.) 'lansator multiplu de rachete folosit inițial de armata sovietică în cel de al Doilea Război Mondial': *Tobe, surle trâmbiță* [...], *katiuşe, vodkă, tancuri. Ibidem*, nr. 48, 5/3; *„Katiuşele" de la bordul blindatelor sunt exact acelaşi model folosit şi de forțele terestre româneşti, numai că în ultimul caz*

[16] Ne referim aici numai la dicționarele, destul de numeroase, care sunt cuprinse în bibliografia DLR.

dispozitivul este purtat de un camion. RL 2007, nr. 5 241. *Zgomotul este infernal şi îmi vine în minte şuieratul îngrozitor al katiuşelor din cel de-al Doilea Război Mondial*. *Ibidem*, 2007, nr. 5 241. *Conductele spre Vest au luat locul katiuşelor*. ADEVĂRUL, 2009, nr. 5 748. Din rus. *катюша* (< n. pr. f. *Катюша* < *Катя*, diminutiv de la *Екатерина*)[17].

kautskíst, -ă adj. 'care aparţine ideilor politice ale lui Karl Kautsky; referitor la ideile politice ale lui Karl Kautsky': *Un veritabil teoretician de nuanţă kautskistă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1996, nr. 35, 9/3. Derivat de la n. pr. *Kautsky* cu suf. *-ist*.

keffieh s.n., pronunţat: *che-fí*, 'acoperământ al capului făcut dintr-o ţesătură tradiţională a beduinilor': *Mulţi manifestanţi arborau drapele în culorile Palestinei şi purtau keffieh-ul palestinian negru şi alb.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 742. Forma respectivă provine din fr. *keffieh*, engl. *keffieh*. În limbajul modei, cuvântul a intrat şi sub forma *kefia* (s.f.), provenită din it. *kefia*: *Eşarfe pentru bărbaţi* [...] *de tip kefia. Ibidem*, nr. 5 724.

kemalíst, -ă adj. 'care aparţine kemalismului; adept al kemalismului': *Cercurile kemaliste* [...] *doresc păstrarea laicităţii*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 611; *Faţă de politica externă „kemalistă", strict prooccidentală, a multor predecesori,* [...] *au adoptat o strategie „neo-otomanistă"*. *Ibidem*, nr. 5 664. Probabil împrumutat din fr. *kémaliste*.

keniáncă s.f. 'femeie care face parte din populaţia de bază a Kenyei sau este originară de acolo': *Campioana olimpică, atleta română* [...] *şi campioana mondială, kenyanca Catherine Ndereba* [...], *şi-au dat întâlnire din nou, de data acesta pe şoselele australiene.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 700. *Contracandidatele sale au fost etiopianca Tirunesh Diababa* [...] *şi kenyanca Pamela Jelimo, care a câştigat în 2008 aurul olimpic la 800 m. Ibidem*, nr. 5 718. Atribuind calitatea ca un adjectiv: *Atleta kenyancă Pamela Jelimo a câştigat jackpotul de un milion de dolari pus în joc de organizatorii concursului Golden League. Ibidem*, nr. 5 646. Derivat de la substantivul *kenyan* cu suf. *-că*.

ketoconazól s.n. 'medicament antifungic': *Alte medicamente folosite în tratarea bolii sunt sărurile de antimoniu* [...] *şi ketoconazolul*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 620. Din fr. *kétoconazole*.

kíckbox s.n. 'artă marţială sau sport de atac din categoria pugilatului, în care sunt admise loviturile directe executate cu piciorul gol, ca la karate, până la înălţimea şoldului adversarului': *Recordul său a fost stabilit după ce a lovit un sac de kickbox timp de 17 ore.* RL 2008, nr. 5 505. Format de la *kickboxing*, după *box*.

kievít, **-ă** s.m. (rar) 'kievean': *Ruşii şi grecii, chieviţii şi constantinopolitanii nu se înţeleseră de la început*. IORGA, L. R. 151. Format de la n. pr. *Kiev*, după cuvinte ca *moscovit*.

---

[17] Numele trebuie pus în legătură cu primul vers al unui cunoscut cântec popular rus. Pornind de la numele propriu Ekaterina, Marius Sala ortografiază substantivul comun *catiuşă* (*Aventurile unor cuvinte româneşti*, ediţia a II-a, vol. I, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2006, p. 134).

kilostér s.m. ‘unitate de măsură pentru volume egală cu o mie de steri’: POEN.–AAR.–HILL, V. II, 79^2/37, COSTINESCU. Din fr. *kilostère*.

kinetoterapeút, **-ă** s.m. şi f. ‘specialist în kintoterapie’: *Activităţile din cadrul centrelor sunt realizate de o echipă pluridisciplinară, formată din medic, kinetoterapeut, psiholog şi asistent social*. RL 2008, nr. 5 576. *Mai sunt disponibile joburi pentru asistent medical generalist* [...], *kinetoterapeut*. RL 2007, nr. 5 401. Compus din *kineto-* + *terapeut*.

kinetoterapíe s.f. (rar) ‘kineziterapie’: *Nu se recomandă kinetoterapia, tracţiunile şi masajul.* ADEVĂRUL, 2009, nr. 5 769; *Specializările „asistenţă medicală” şi „kinetoterapie” din cadrul Facultăţii de Medicină şi Farmacie vor fi evaluate* [...] *în vederea acreditării. Ibidem*, nr. 5 789. Compus din *kineto-* + *terapie*.

kineziologíe s.f. ‘studiul principiilor mecanicii şi ale anatomiei în relaţie cu mişcările corpului uman’: *A obţinut o diplomă în kinesiologie, ştiinţă care se ocupă cu studiul corpului, cu antrenamentul şi înfăţişarea*. ADEVĂRUL, 2008, nr. 84. Din fr. *kinésiologie*.

kírschwasser s.n. (învechit, rar) ‘băutură alcoolică obţinută din suc de cireşe în amestec cu vişine, apă, alcool şi zahăr; kirsch’: POEN.–AAR.–HILL, V. II, 80^1/13 (scris *kirşvaser*), NICA, L. VAM. 137. Din germ. *Kirschwasser*.

kíser s.n. (mil.; ieşit din uz) ‘tip de grenadă utilizată în cel de al Doilea Război Mondial’. *Are cineva nişte kisere?* BARBU, Ş. N. 537. *Un soldat se ridică în picioare şi zvârli kiserul*. Idem, *ibidem*, 538. Probabil marcă de fabricaţie.

knicks s.n. (învechit) ‘reverenţă executată (de fete şi de femei) deplasând un picior în spatele celuilalt, cu flexiunea genunchilor’: *Dispariţia vechilor uniforme şi a knicksului a lăsat neatinsă ordinea cvasi-monahală a programului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 49, 12/1. Din germ. *Knicks*.

kominterníst, **-ă** adj. ‘care aparţinea Internaţionalei a III-a Comuniste’: *„Vechea gardă” era kominternistă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 1, 5/3; s.m. şi f. ‘membru al Internaţionalei a III-a Comuniste’. *Vede, azi, pretutindeni, comploturi internaţionale* [...] *ce ar reuni „uneltirile” foştilor kominternişti.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 50, 5/3. Derivat de la *Komintern* (n. pr. < rus. *Ком*[унистическая] *интерн*[ационала]) cu suf. *-ist*.

kóro s.n. (Med.) ‘sindrom nervos, dezordine mintală care se manifestă prin ţipete, tremurături, agresiune fizică şi verbală etc.’: *Ce îl mai poate tulbura sunt ştirile despre curioasa maladie koro, cu a cărei cercetare, deocamdată secretă, se îndeletnicea de fapt în vestul Tibetului doctoriţa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 22, 4/4. Din engl. **koro**.

korúnă s.f. ‘unitate monetară în Cehia şi în Slovacia’: *Pe lângă leva şi leu, în ultimele trei săptămâni a crescut şi cererea pentru* [...] *koruna slovacă*. RL 2007, nr. 5 139. Împrumutat din cehul *koruna*, slovacul *koruna*.

kremlín, **-ă** adj. (neobişnuit) ‘care aparţine acţiunilor politice ale conducătorilor Rusiei’: *Conform noii mode kremline, nu-şi maschează dispreţul politic şi intelectual*[18]. De la n. pr. *Kremlin*.

[18] *Ibidem*, I, p. 71.

kremlinéz, **-ă** adj. (neobişnuit) 'care aparţine acţiunilor politice ale conducătorilor Rusiei': *Revoluţia* [...] *s-a făcut după un scenariu kremlinez, şi nu washingtonian!* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 43, 2/2. Derivat de la n. pr. *Kremlin* cu suf. *-ez.*

quálity subst. invar. (anglicism; cu referire la presa scrisă) 'calitate': *Cei doi politicieni şi-au disputat supremaţia* [...] *şi în „vârful peniţei" jurnaliştilor de la ziarele naţionale de calitate (quality).* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 476. *Sunteţi director general pe segmentul quality al trustului*. *Ibidem*, nr. 5 482; (atribuind calitatea ca un adjectiv): *Se situează pe locul al treilea în topul site-urilor de publicaţii „quality".* *Ibidem*, nr. 5 530. *Audienţa presei scrise autohtone continuă să se erodeze, cu excepţia a două cotidiene quality*. *Ibidem*, nr. 5 546. *Patru ziare quality au vândut împreună, în medie, 173 000 de exemplare. Ibidem*, nr. 5 582. Din engl. *quality*.

qatariót, **-ă** adj. (rar) 'qatarian': *Canalul qatariot nu informează nici dacă delegaţia va sosi din Fâşia Gaza sau din Damasc, unde se află şeful mişcării islamiste.* ADEVĂRUL, 2009, nr. 5 744. Este format de la n. pr. *Qatar*, prin analogie cu adjective ca *cipriot*.

quiche s.n. 'pateu cu slănină şi ouă bătute, care constituie o specialitate culinară din Lorena': *Un quiche cu andive, o specialitate franţuzească de patiserie.* RL 2007, nr. 5 183. *Quiche cu homar de Bretania, stridii proaspete servite cu vinegreta de usturoi, prăjitura de castane*. *Ibidem*, nr. 5 401. Din fr. *quiche*.

quíckstep s.n. 'foxtrot în ritm vioi; melodie după care se execută acest dans': *Organizatorii au pregătit surprize muzicale, dansuri latino sau standard: vals lent, vals vienez, tangou, qui*[c]*k step, precum şi concursuri cu premii atractive.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 490; scris şi: *quick step*: *Cei mai mulţi* [...] *învaţă vals lent, tango, vals vienez,* [...] *quick-step, samba, cha-cha, rumba. Ibidem*, nr. 5 730. Din engl. *quickstep*.

quijotésc, **-eáscă** adj. 'specific personajului Don Quijote, de Don Quijote, visător şi generos ca Don Quijote; donquijotesc, (rar) quijotic': *Toţi au ceva titanic, eroic, romantic, dar şi utopic, quijotesc, nebunesc.* LIICEANU, J. 176. *O lume vie, căreia i se poate invidia* [...] *un anume spirit quijotesc al încrederii oarbe, al avântului nebunesc şi al veseliei.* ADEVĂRUL, 2009, nr. 5 746. Derivat de la n. pr. [Don] *Quijote* cu suf. *-esc*.

quijótic, -ă adj. (rar) 'quijotesc': *Primul volum al unei serii ce urmează să apară ne întreţine speranţa că nu orice demers quihotic, în plină febrilitate nepăsătoare a tranziţiei, se epuizează în zădărnicie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1997, nr. 26, 2/1; scris *quihotic*, conform pronunţiei. Derivat de la n. pr. [Don] *Quijote* cu suf. *-ic.*

quijotizáre s.f. (rar): *Criticii spanioli au observat de mult quijotizarea lui Sancho Panza, care este transformarea oricărui spectator căzut în plasa comedianului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1998, nr. 12, 16/3. Formaţia ar trebui să aibă la bază vb. *a se quijotizá* 'a deveni asemănător lui Don Quijote', iar substantivul deverbal s-ar putea defini, prin raportare la acesta, 'faptul de a se quijotiza'.

quinoleínă s.f. (Chim.) 'compus heterociclic provenit din gudron de cărbune sau din anumiţi alcaloizi': *Galben de quinoleină* [...], *galben auriu.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 632. Provine din fr. *quinoléine*.

Utilizarea literelor neologice cu valoare sugestivă

Scrierea unor cuvinte cu *k* sau cu *w*, *y*, *q*, atunci când normele ortografice actuale cer scrierea cu *c*, *v* sau *i*, poate avea o funcţie sugestivă, prin care cititorul este direcţionat spre o anumită zonă geografică sau geografico-politică sau de „internaţionalizare”, nu totdeauna în sens negativ: o trupă artistică, având un nume românesc, prefera să-l scrie cu o literă neologică, pentru a-i conferi o notă de modernitate. Procedeul are şi funcţia de distanţare în raport cu noţiunea respectivă, de subliniere a caracterului străin spaţiului sociogeografic românesc. Fenomenul manifestat insistent în ultimii ani a fost remarcat de Rodica Zafiu: „Decizia politicii lingvistice a făcut deci ca termenii ruseşti care conţineau litera *k* să nu fie marcaţi grafic în transcrierea lor cu alfabet latin. Doar târziu şi în bună parte prin intermediul limbilor occidentale *k* ajunge să conoteze alteritatea (de obicei refuzată sau ironizată) în ipostaza rusească: *nomenklatura, perestroika*. Imediat după 1990 am remarcat chiar o tendinţă, manifestată pentru puţin timp, de extindere voită şi aluzivă a scrierii cu *k* pentru a polemiza cu orientări pro-ruseşti sau pro-comuniste: *proletkultură, florikultori*. În presa extremist-naţionalistă, *k* a apărut de multe ori inserat în numele de persoană pentru a insinua originea maghiară sau evreiască, în orice caz «non-românitatea» (*Nisztoreszku*, *Doyna Kornea*)”[19]. Un exemplu foarte cunoscut pentru această tendinţă este *Dictatul de la Viena*, scris *Diktat*: *Zilele lui mai 1945 au pecetluit şi consolidat revenirea la statul român a Transilvaniei de nord, ruptă din trupul ţării prin diktatul de la Viena*. ADEVĂRUL, 2002, nr. 3 693; *Cuţitul înfipt în trupul ţării de criminalul „diktat” de la Viena sfâşia o mare parte a Ardealului, rude apropiate, prieteni, oameni dragi, rămâneau dincolo, într-un infern ostil românilor*. RL 2006 (22 apr.); termenul este preluat cu referire la Tratatul de la Trianon, scris în presa românească tot cu *k*: *Consiliul Tinerilor Maghiari din Transilvania (MIT) a organizat, miercuri seara,* [...] *o manifestare împotriva Tratatului de la Trianon, numit, de participanţi, „Diktat”*. ADEVĂRUL, 2003, nr. 4 024. Termenul trece de la politică în alte domenii (*Hotărârea Sfântului Sinod din 4 noiembrie 2005 zguduie din temelii Ecclesia noastră* [...], *suntem în faţa unui „diktat”*. RL 2006, 18 febr.; *Este familiarizat şi cu limbajul forţei, conducând din 2000 Consiliul de Administraţie al Gazprom, campionul diktatelor împotriva fostelor membre URSS recalcitrante.* ADEVĂRUL, 2008, nr. 5 483); referentul cuvântului, cu aceeaşi grafie, depăşeşte graniţele României, atât spre ţările învecinate (*El crede ca Belgradul nu trebuie să se supună „diktatelor” comunităţii internaţionale, ci să opteze pentru demnitate*. ADEVĂRUL, 2002, nr. 3 815), cât şi spre cele mai îndepărtate (*Autoritatea Naţională Palestiniană* [...] *este acuzată că*

[19] Rodica Zafiu, *Domnul K*, în „România literară”, 2005, nr. 2. După cum se vede în aceste ultime exemple, şi grupuri de litere ale alfabetului „clasic” românesc pot servi aceluiaşi scop. Autoarea adăuga preferinţei pentru astfel de grafii şi o motivaţie ludică.

[...] *este alături de asasini şi se apleacă în faţa ameninţărilor şi diktatelor sioniştilor şi americanilor*. *Ibidem*, nr. 3 595; [În Liban] *prin gestul său, Hariri a protestat împotriva diktatului extern*. ADEVĂRUL, 2005, nr. 4 560; *Prodi a încercat ieri o deschidere spre centru, chiar spre dreapta,* [...] *deşi a impus aliaţilor săi recalcitranţi un pact-program în 12 puncte* [...], *un aşa-numit „diktat”*. RL 2007, nr. 5164).

Aluzia diferenţierii trece uneori la nivelul substitutelor de nume proprii (pronumelor): *Nu mai zgândăr subiectul, ar fi să-i fac pure şicane autorului, după cum am să las deoparte şi pisălogelile pe linia de ce Cutare este în promoţie şi Kutare nu e*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1995, nr. 48, 5/1.

O evoluţie pornită de pe tărâm literar este grafia „Kasa Poporului”[20], inspirată de numele lui Franz Kafka şi de „Castelul” său, care se înscrie în aceeaşi tendinţă sugestivă: „Kasa Poporului este un fel de mecanostructură simbolică a terorii, sediu suprem al unui sistem atroce ce întreţine Kombinatul reeducării şi torturii, precum şi Generatorul, mecanismul de supraveghere. Castel kafkian construit pe groapa comună a istoriei [...], Kasa este populată de activişti-torţionari perverşi, adevăraţi ghizi ai atrocităţilor”[21].

Procedeul cu filiaţie literară este mai vechi: acţiunea romanului *Adio, Europa!* de Ion D. Sîrbu se desfăşoară înainte de 1985[22], într-un mediu sud-est-european – un Isarlîk[23] de inspiraţie barbiliană (*La vreo Dunăre turcească, / Pe şes veşted, cu tutun, La mijloc de Rău şi Bun*[24]) – şi într-o atmosferă de epocă fanariotă, creată mai ales prin mijloace lingvistice (precum numele de dregători, amintind într-un fel de *Istoria ieroglifică*, dar şi multe alte cuvinte de origine turcească). Ediţia romanului citată aici păstrează pentru asemenea termeni şi scrierea cu *î* în interiorul cuvântului, deşi în rest se conformează ortografiei actuale academice: *Ne-ar sta bine să cântăm* [...] *o arie italiană despre patrie şi libertate, să tremure toţi şalvarii din acest paşalîk* (idem, *ibidem*, I, p. 449). Alteori scrierea cu *k* este la I. D. Sîrbu doar o grafie mai apropiată de etimon, fără intenţie ironică, precum *paprikaş* (idem, *ibidem*, II, p. 135), *sputnik* (idem, *ibidem*, p. 10). Există în paginile acestui roman un minunat pasaj despre limba română, care, deşi atribuit unui alt personaj decât Candid (personajul narator, romanul fiind scris la persoana I), ne dă măsura aprecierii conferite de autor acestui instrument pe care îl foloseşte cu virtuozitate: „Iubite al meu soţ şi dascăl, eu cred că Pământul, Ţărănimea şi Limba sunt cele trei forţe cereşti ce ne-au ajutat să ieşim din întunericul asiatic al veacurilor, pomenindu-ne deodată un popor june şi plin de o poftă fantastică de viaţă [...]. Bucuria noastră scurtă fu. Nici măcar un secol... Pământul l-am pierdut, el nu mai e în stare să ne apere [...]. Ţărănime nu mai avem, ea s-a risipit, s-a topit, a

[20] Titlul unei cărţi de M. Micleuşan, scriitor din Republica Moldova.

[21] „Adevărul”, 2008, nr. 5 654.

[22] După datarea din vol. II.

[23] „Municipiul Isarlîk”, cum îi spune autorul.

[24] Ion Barbu, *Poezii*. Ediţie îngrijită de Romulus Vulpescu, [Bucureşti], Editura Albatros, 1970, p. 217.

intrat în pământ [...]. Aşa că nu ne-a mai rămas decât Limba, [...] sfânta muceniță, Limba... [...] Eu simt că, precum în primele zile ale genezei sale, Limba noastră, plină de duh şi vie ca o sămânță iubită, având o experiență milenară de ilegalitate şi luptă pasivă în spatele duşmanului de moarte, îşi îmbracă sub ochii noştri (şi ai şefilor noştri) *toga sa virilă*, intră în Europa ca la ea acasă, cucereşte, învinge, se îmbogățeşte, chiar şi după exproprieri şi naționalizări" (idem, *ibidem*, I, p. 475). Găsim aici o parte din varietatea mijloacelor lingvistice (grafice, lexicale, morfologice – precum timpul verbal – şi sintactice, precum inversiunea cu rezonanță arhaică *bucuria noastră scurtă* ***fu***), puse la contribuție de scriitor atât în scopuri de evocare şi sugestie, cât şi pentru a da lungilor monologuri o prospețime care să rețină permanent atenția cititorului. Vom găsi, de exemplu, treceri ale substantivului în adjectiv, pe lângă exemplul *kremlin* de mai sus: *cleopatră* (*măreția cleopatră*, idem, *ibidem*, II, p. 328), sau de la nume propriu la adverb: *karamazov* (*Aceia care stau karamazov între Europa şi Asia*. Idem, *ibidem*, II, p. 342); derivate neobişnuite: *bronzos*, *-oasă* 'de bronz' (*Silueta bronzosului profet dispăruse*. Idem, *ibidem*, II, p. 238). Desigur, limba scrierilor lui I. D. Sîrbu, în ansamblu, merită un studiu aparte.

GRAPHÈMES NÉOLOGIQUES ET TENDANCES DE MISE EN VALEUR DE LEURS RESSOURCES SUGGESTIVES
(*Résumé*)

L'article porte sur quelques lettres utilisées dans la graphie de néologismes ayant souvent un caractère international et dont certains ne sont pas adaptés au roumain ou dans la graphie de certains noms spropres. Il s'agit des lettres *k*, *q*, *w*, *x*, *y* mais on s'occupe notamment de *k* et de *q*. Le nombre de mots contenant ces lettres a augmenté rapidement à la fin du XXe et au début du XXIe siècle; quelques-uns des mots qui s'écrivent aujourd'hui avec *k* et *q* sont éntrés en roumain dès le XIXe siècle, dès l'époque où l'on utilisait la graphie cyrillique. À cause des flottements connus par l'orthographe, une série de mots, qui s'écrivent avec *c* d'après les normes actuelles, présentent dans certaines sources une graphie en *k* ou *q*. On mentionne les critères qui ont présidé à la standardisation de l'orthographe dans le cas des emprunts roumains au turc, au grec, au hongrois, au russe, au français et à l'anglais et dans le cas de certains dérivés de noms propres.

On glose également sur l'attestation dans les dictionnaires de certains mots à initiale *k* ou *q*, sur certains de leurs sens et valeurs qui ne sont pas attestés, enfin, sur des mots qui ne sont pas mentionnés du tout dans les dictionnaires explicatifs de la langue roumaine.

On essaie de montrer par la suite que la graphie avec *k* ou *w, y, q* dans les cas où les normes actuelles exigent d'utiliser un *c*, un *v* ou un *i*, peut avoir une fonction suggestive en ce sens qu'elle peut orienter le lecteur vers une certaine aire géographique-politique ou d'„internationalisation", phénomène de plus en plus accusé pendant les dernières années. Ce procédé peut servir parfois à marquer la distanciation par rapport à l'objet de discours, le fait qu'il est senti comme étranger à l'espace socio-géographique roumain, sans avoir pour autant un caractère négatif.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21